

УДК 81`27

Лариса ТОПЧИЙ*

ГЕНДЕРНА ПРОБЛЕМАТИКА У МОВОЗНАВСТВІ

У статті розглянуто лінгвофілософську категорію «гендер», яка тлумачиться і як соціальна стаття, і як вербалізоване явище культури, і як сукупність не природних, а саме соціальних репрезентацій. Помічено, що актуальність дослідження зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних студій на виявлення та аналіз мовних явищ, пов'язаних з репрезентацією гендерної культури, із виявленням засобів гендерної стратифікації на всіх мовних рівнях. Виявлено, що гендерна проблематика ведеться у певних напрямках лінгвістичних досліджень: соціолінгвістичний, психолінгвістичний, крос-культурний та лінгвокультурологічний. Сучасна наука визнає, що гендерна ієрархія і гендерно зумовлені моделі поведінки формуються під впливом інститутів культурних традицій та соціального контролю.

Виявлено мовні маркери експлікації чоловічих і жіночих культурних концептів у пареміях та фразеологізмах, оскільки саме вони є яскравим джерелом знань про особливості гендерної концептуалізації у свідомості носіїв, саме в них найбільш повно репрезентовано культурну своєрідність народу. Вербальні засоби створення гендеру різноманітні. Доведено, що для вираження гендерної опозиції чоловік - жінка у мові використовуються як граматичні засоби, так і лексичні. Серед засобів граматичного маркування смислів «чоловіче» та «жіноче» центральне місце належить граматичній категорії роду та антропонімним іменам. На лексичному рівні маркерами соціальної опозиції статей виступають антропометричні лексеми, лексеми-агентиви, лексеми-символи (біо - та зооморфні) тощо.

Зафіксовано, що основна маса паремій корелює із особами чоловічої статі, що свідчить про андроцентричний погляд. Підсумовано, що гендер є моделлю соціальних відношень між чоловіком і жінкою, відображає на мовних рівнях особливості їх кореляції і використовується для опису соціальних, культурних, психологічних аспектів «маскулінного» у порівнянні із «фемінінним». Вивчення маркерів гендерних опозицій на певних мовних рівнях є перспективним для подальших досліджень з гендерології.

Ключові слова: гендер, маркер, фраземи, маскуліність, фемінінність, соціальний, феномен.

Постановка проблеми. Тривалий час питання співвідношення між мовою і гендером було периферійним у мовознавстві, систематичних досліджень з цієї теми не проводилося взагалі, існували лише поодинокі розвідки відмінностей відображення в мові маскуліної і фемініної культури, чоловічого і жіночого мовлення. Гендер сьогодні присутній як у всіх сферах життя, так і в мові. Актуальність цієї розвідки зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних студій на виявлення та аналіз мовних явищ, пов'язаних з репрезентацією гендерної культури, із виявленням засобів гендерної стратифікації на всіх мовних рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання гендерної проблематики у різних сферах життя неодноразово слугувало об'єктом вивчення багатьох науковців. Серед розвідок, присвячених дослідженню цієї категорії, представлені підходи вчених на проблему відображення гендеру в мові (Вайнрайх У., Лакофф Р., Гартман М., Спендер Д., Кириліна А.В.), перспективні галузі його вивчення як соціокультурної моделі репрезентації маркерів маскуліності і феміності (Міллер Дж.С., Халеева І.І., Городникова М.Д., Ольшанський І.Г.). У дослідженнях гендеру обговорюють проблеми філософського осмислення жіночої статі (Фоменко О.С., Канке В.А., Телія В.М.,

* Топчий Л. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури, Україна, e-mail: larisa.topchii18@gmail.com

Єрмолаєва М.В.), вивчають маніфестації гендерних стереотипів у мовах (Дмитрюк Н.В., Жалсанова Ж.Б., Вандишева Н.В., Дзасежева Л.Х. та ін.), аналізують не лише вплив статі на комунікативну поведінку і використання мови, а й засоби створення мовою гендерної ідентичності.

Лінгвістичні ресурси, що створюють гендерну диференціацію, комплексно досліджено в україністиці (Космеда Т., Ставицька Л., Фісяк І.Є., Фоменко О., Конопльова Н., Кузнєцова І.В., Калько В. та ін.). Гендерну специфіку газетного дискурсу аналізували І. Кияк, С. Кушнір, Н.Ф. Остапенко, А.М. Волобуєва та ін. Проблему статі через психологічні, соціальні, культурні аспекти представлено в русистиці (Кириліна А.В., Комісарова О.В., Зинов'єва О.С., Зикова І.В. та ін.). Сучасні напрямки лінгвістичних гендерних досліджень стали поштовхом до появи низки монографічних і дисертаційних праць (Бондаренко О.С., Васильєва І.Б., Сукаленко Т.М., Малишевська Д.Ч., Васькова О.А. та ін.). Отже, на питання мови і статі у мовознавчих дослідженнях почали звертати увагу.

Метою нашого дослідження є репрезентація гендерної проблематики в мовознавстві.

Для реалізації зазначеної мети необхідно розв'язати такі завдання: здійснити аналіз теоретичних джерел, що відображають провідні розробки у вивченні гендерної культури, та стан досліджень цієї проблеми у лінгвістиці; на матеріалі українських паремій та фразеологізмів виявити основні аспекти лінгвістичного конструювання гендеру.

Виклад основного матеріалу. Звернення до ідеї зв'язку людського фактору і мовних процесів можна вхарактеризувати як нову хвилю у розвитку лінгвістики, зокрема нового напрямку – гендерології. Сучасна наука послідовно розробляє поняття «гендер», зміст якого полягає в ідеї соціального конструювання статі, що моделюється соціальною практикою. У науковий обіг вводиться цей термін «гендер», з метою проведення межі між біологічною статтю і соціальними та культурними аспектами, які присутні в чоловічому і жіночому концептах: поділ ролей, культурні традиції у зв'язку зі статтю людей¹. У цьому «культурно зумовленому і соціально відтвореному феномені» (Кириліна А.В.) дослідники визначають характерні риси. Так, Л.О. Ставицька підкреслює, що гендер – це саме соціальна стать, на відміну від біологічної, яка продукується у процесі соціальної, культурної і мовної практики². О.С.Бондаренко також тлумачить це явище «як соціальну стать, що синтезує культурне й біологічне в людині»³. Доповнює характеристику цього «феномену» Т.М. Сукаленко, наголошуючи, що в понятті «гендер» закумуляовано таке уявлення – як бути або чоловіком, або жінкою у тій чи іншій культурі⁴.

Сучасний підхід до вивчення гендеру передбачає відхід від будь-яких узагальнень щодо відмінностей у чоловічому і жіночому мовленні. На думку науковців, гендер й інші соціальні параметри не завжди віддільні один від одного, а лінгвістичні його аспекти можуть кардинально відрізнятися в різних спільнотах і культурах. Окрім того, використання мови та формування висловлювань залежать від соціальних відносин.

Теоретичне опрацювання джерельної бази виявило певні напрямки лінгвістичних досліджень гендерної проблематики, яким характерна «...чітка настанова на антропоцентричність будь-якого буття, і перш за все – мовного»⁵. Ідеї В. Гумбольдта про те, що мова – це дзеркало культури, що відбиває інтуїції і світоуявлення; що мова бере участь у найважливіших моментах культурної творчості; що мова, одночасно, – і джерело,

¹ Кириліна А. В. Гендер: язык, культура, коммуникация: доклады второй междунар. конф. М., 2002. С. 32-47.

² Ставицька Л.О. Актуальні проблеми сучасної української гендерної лінгвістики. URL: <http://linguistics.kiev.ua/1.html>.

³ Бондаренко О.С. Концепти «чоловік» і «жінка» в українській та англійській мовній картині світу. Автореф. дис. канд. філол. наук. Донецьк, 2005. 19 с.

⁴ Сукаленко Т.М. Метафоричне вираження концепту «жінка» в українській мові. Автореф. дис. канд. філол. наук. К., 2009. С. 3.

⁵ Николаєва Т. М. От звука к тексту. М., 2000. С. 15.

що живить культуру своїми інтуїціями, і орган усвідомлення цих інтуїцій, лежать в основі сучасного антропоцентризму.

Серед основних напрямків виділяються дослідження соціолінгвістичного, крос-культурного та лінгвокультурологічного характеру; напрямок, який пов'язаний із аналізом відносин панування і підпорядкованості, сформований на основі фемінізму й постмодерністської філософії; це дослідження, суміжні із психологією та нейролінгвістикою, метою яких є встановлення когнітивних відмінностей, які зумовлені відмінним гормональним балансом чоловіків і жінок.⁶

У рамках комунікативного напрямку гендерних досліджень вже існує велика кількість напрацювань, які присвячені аналізу стереотипів фемінності і маскулітності та їх функціонування в мові, діагностиці й встановленню ідентифікаційних ознак жіночого і чоловічого мовлення, методикам виявлення імітації мовлення особою протилежного полу, дослідженню поверхневих і глибинних ознак мовлення чоловіків і жінок.

У руслі соціолінгвістичного і психолінгвістичного напрямків ведуться дослідження гендерної мовної особистості, відображення образів маскулітності і фемінітності у мовній свідомості, які засновані на гіпотезі функціональної асиметрії мозку⁷.

Однією з особливостей соціолінгвістичних досліджень гендеру є сприйняття його як динамічного конструкту, що залежить від культурно-політичних подій в суспільстві, що тягнуть за собою зміну ідеології і переоцінку цінностей⁸.

Сучасною наукою визнається, що гендерна ієрархія і гендерно обумовлені моделі поведінки формуються під впливом інститутів культурних традицій та соціального контролю. Широко вивчені найменування осіб жіночої та чоловічої статі і проблеми референції, специфіка породження і сприйняття мовлення, вплив гендерного фактору на поведінку інформантів в асоціативному експерименті⁹. Проаналізовано роль гендерних маркерів у рекламі, в номенклатурних позначеннях і товарних знаках, здійснено концептуалізацію понять «чоловік» і «жінка» за даними лексикографії та багато іншого. З'являються дослідження гендерних відмінностей текстів, які породжуються чоловіками і жінками, компаративні дослідження швидкості говоріння, довжини тексту.

У рамках когнітивного підходу проводять дослідження, в яких робиться спроба дати відповіді на питання когнітивного статусу гендерних відмінностей в мові, можливості моделювання процесів породження мовлення, що містить гендерні ознаки.

Гендерні дослідження ведуться і за такими напрямками: концепти «мужності» і «жіночності»; гендер на різних мовних рівнях; гендерна специфіка вербального і невербального комунікативного акту; відображення гендерних стереотипів в соціальному середовищі і в мовній свідомості; гендер в ЗМІ; гендер в художньому тексті; гендер в лексикографії; гендер в Інтернеті; гендер в рекламі; гендер в криміналістиці тощо.

Отже, як слушно зазначає А. В. Кириліна, в гендерному аспекті дослідженню піддаються практично всі об'єкти мови як системи і мови в її функціонуванні¹⁰.

Відомо, що гендер є продуктом культури, моделлю соціальних відношень між чоловіком і жінкою. Маркуючи їх поняттєві сфери, цей феномен відображає на рівнях мови особливості їх кореляції і використовується для опису соціальних, культурних, психологічних аспектів «маскулітного» у порівнянні із «фемінітним». І.Б. Васильєва, узагальнюючи положення щодо характеру виявлення гендерної культури в мові, виокремлює різноаспектне коло теоретичних питань. Це, як засвідчує науковець, теорія

⁶ Зыкова И.В. Способы конструирования гендера в английской фразеологии. М.: Едиториал УРСС, 2003. С. 15

⁷ Кирилина А. В. Гендер: язык, культура, коммуникация: *доклады второй междунар. конф.* М., 2002. С. 32-47.

⁸ Кирилина А. В. Гендерные исследования в лингвистике и теории коммуникации: учеб. пособие. М., 2004. С. 86.

⁹ Кирилина А. В. Гендерные исследования в лингвистике и теории коммуникации: учеб. пособие. М., 2004. С. 32-47.

¹⁰ Кирилина А. В. Гендер: язык, культура, коммуникация: *доклады второй междунар. конф.* М., 2002. С. 27.

дефіцитності, у якій наводиться коментар щодо гендерних відмінностей у мовленні чоловіків та жінок: мовлення чоловіків - норма, мовлення жінок – відхилення від норми. Це теорія відмінності, в якій аналізуються гендерні відмінності як результат соціалізації і належності жінок різним, але рівноправним субкультурам. Це теорія домінування, де виявляється різниця у мовному представленні гендеру в мові загального патріархального порядку, тлумачиться як вияви чоловічих привілеїв у мові¹¹. Сучасні дослідження гендеру, як бачимо, не зводяться лише до виявлення різниці між чоловічим і жіночим мовленням, а спрямовані на виявлення соціокультурних норм і правил у кожному конкретному товаристві.

Одним з найбільш актуальних питань, що розглядаються в лінгвістиці, є проблема співвідношення біологічних і соціокультурних чинників, що впливають на гендерні відмінності в мові. Дослідники виділяють два напрямки: соціодетерміністський і біодетерміністський. Щодо першого, Е.І. Горошко зауважує: гендерні відмінності в мові та мовленні виникають під впливом суспільства і культур. Щодо другого, підкреслюється наявність когнітивних особливостей у жінок і чоловіків, які викликані біологічними відмінностями: наявність репродуктивної функції у жінок, відмінності гормональних систем, визнання відмінностей в асиметрії мозку у чоловіків і жінок¹².

Отже, сучасні дослідження, в яких ставиться питання про соціально і культурно конструйований феномен, дають підстави стверджувати, що гендер – це сукупність не природних, а саме соціальних репрезентацій, в якій розрізняються соціокультурні, психологічні й лінгвістичні аспекти.

Практика доводить, що аналіз різних рівнів мовної системи, синтаксис, лексикон, прагматика тощо, може допомогти розкрити сутність категорії «гендер». Предметом дослідження у наукових розвідках є співвідношення граматичної категорії роду з природною статтю, яка зафіксована в значенні лексичних одиниць, що відображають біологічні параметри людини. Гендерна диференціація чітко експлікується на граматичному й, особливо, на лексичному рівнях. І.М. Кавінкіна, спираючись на дослідження М.А. Кронгауза, зауважує, що семантична категорія статі корелює з граматичною категорією роду в іменників, які позначають живих істот¹³. Дослідниця запевнює, що принципових особливостей, продиктованих гендерною опозицією лінгвістами не знайдено. Лексичне значення слова як у співвідношенні із граматичним, так і автономно також може бути засобом мовної інтерпретації культурних смислів гендеру.

Конструювання гендеру здійснюється за допомогою як вербальних, так і невербальних засобів та їх взаємодії в полікодових текстах.

У сучасній літературі існує ряд наукових праць, у яких розглядаються способи мовного маркування гендерних опозицій, серед яких у сферу уваги потрапляють граматичний і лексичний рівні мови. На думку О.А. Варданян, гендер у художньому дискурсі може проявляти себе в декількох формах: 1) експліцитно, незалежно від намірів автора, якщо граматико-синтаксичний лад мови містить в собі гендерні явища; 2) через тематику і гендерні номінації, якщо в мові немає категорії гендеру; 3) фоно-семантичними характеристиками¹⁴.

Мовні одиниці в найзагальнішому вигляді можна розділити на два типи: 1) одиниці з формальним маркуванням (лексеми (слова, найменування), які називають особу чоловічої

¹¹ Васильева И.Б. Проблемы гендерных исследований в лингвистике. *Когнитивный подход к изучению языковых явлений: мат-лы. науч. конф. молодых ученых факультета романо-германской филологии КГУ*. Калининград: изд-во КГУ, 2000. С. 21-25.

¹² Горошко Е. И., Кирилина А. В. Гендерные исследования в лингвистике сегодня. *Гендерные исследования*. Харьков, 1999. № 2. С. 234-241.

¹³ Кавинкина И.Н. Проявление гендера в речевом поведении носителей русского языка. URL: http://ebooks.grsu.by/kavinkina_gender/index.htm.

¹⁴ Варданян О.А. К вопросу о гендерной природе поэтических текстов. *Гендер: язык, культура, коммуникация*: сб. докл. Третьей международной конф., 27–28 ноя. 2003г. Москва: МГУ, 2003. С. 26-27.

чи жіночої статі), тобто гендерно маркованим буде план вираження; 2) одиниці з семантичним маркуванням (значення слова вказує на особу певної статі), тобто гендерно маркованим тут є план змісту¹⁵.

О.Ю. Черних виділяє кілька способів конструювання гендеру: 1. експліцитно через іменники, в значенні яких є сема (мінімальна частина лексичного значення слова) «стать»; 2. через вживання певних дієслів з агентивними іменниками чоловічого або жіночого роду; 3. через вживання прикметників з іменниками, що позначають осіб чоловічої або жіночої статі; 4. через відтворення в тексті гендерних стереотипів¹⁶.

Ю.П. Маслова, наголошуючи, що типологія конструювання гендеру досить умовна, називає три типи його конструювання: нормативний (прагнення відповідати гендерним нормам та очікуванням соціуму) та маніпулятивний (експлуатація стереотипних ознак «чоловічого» та «жіночого» в мові для досягнення певної комунікативної мети). Дослідник виокремлює й креативний (ситуативно – специфічне конструювання гендерної ідентичності з використанням нестандартних мовних маркерів чоловічості та жіночості), під яким розуміються такі мовні особливості, які стереотипно не співвідносні з гендером, проте набувають гендерного змісту в конкретному контексті, наприклад, «комп'ютерна лексика» у використанні жінок¹⁷,

Виходячи з теорії Л.Ельмслева про знакову систему, що містить у собі план вираження і план змісту, гендерна маркованість може бути формальною, що належить до плану вираження (*ненько, подруга, товариш, студент* тощо), і семантичною, що відноситься до плану змісту (*декан, модератор, фахівець* тощо). Як найбільш експліцитний спосіб створення гендерних репрезентацій Е.С. Гриценко називає спосіб використання гендерномаркованих лексичних одиниць, які в певній формі вказують на стать референта¹⁸.

Вербальні засоби створення гендеру різноманітні. Серед засобів граматичного маркування смислів «чоловіче» та «жіноче» центральне місце належить категорії роду (*кум - кума, чоловік-жінка*) та антропонімічним іменам (*Ігор, Володимир, Валерій – Валерія, Наталка*).

Групу лексичних гендерних маркерів структурують лексеми, в семантиці яких експлікується сема «стать» (*дівчина, сестра – юнак, брат, свекр*); присвійні (*мій, моя*) та особові займенники (*він – вона*). Гендерні параметри репрезентує форма дієслівних предикатів у третій особі однини чоловічого роду минулого часу (*Зів'яли квіти – перестав любити; Создав Бог три зла: чорта, жінку і козла*); антропометричні лексеми (*старче, юнак, малеча, дідок, бабуся*); номени, що засвідчують сімейно-родинні стосунки (*золовка, родич, свекруха, сестра, кум*). Вказівка на стать здійснюється лексемами-агентивами, що позначають осіб за професією, родом діяльності, званням, посадою (*декан, професор, друкарка, солдат*).

Гендерної маркованості набувають слова-символи з біо- та зооморфною семантикою, співвідносні з особами чоловічої або жіночої статі і які підкреслюють їх маскулінну або фемінну референтність (*дуб, корова, бик, козел, зозуля, жаба, орел*), та ад'єктивна лексика, що репрезентує особистісні риси соціокультурної статі. Репрезентантами «маскулінного» і «фемінінного» виступають іменники та дієслова, що віддзеркалюють типову діяльність чи поведінку чоловіка або жінки (*в'язальниця, прибиральниця, народити, попрати – вантажник, хлібороб, воювати, мурувати, споруджувати*).

¹⁵ Комиссарова О.В. Фразеологический фонд русского языка: способы маркирования гендерных отношений. *Язык и культура*, 2010. №2 (10). С. 22-27.

¹⁶ Черных О.Ю. Семиотические средства конструирования гендера в педагогическом дискурсе: автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.19. Моск. гор. пед. Ун-т. Москва: [б.и.], 2012. 25 с.

¹⁷ Маслова Ю. П. Мовна реперзентація гендеру. *Наукові записки. Серія Філологічна*. Острог: Вид-во НаУОстрозька академія, 2009. Вип.12.С. 224-233.

¹⁸ Гриценко Е.С. Язык. Гендер. Дискурс. Нижний Новгород: Издательство ННГУ им. Н.И. Лобачевского, 2005. С. 245.

Репрезентантами гендерної культури виступають лексеми-антропоніми. Щодо значень жіночих і чоловічих імен, то тут спостерігається деяка асиметрія. Так, в українській мові чоловічі імена часто мають значення «сила», «розум» «хоробрість», «мужність»: *Олександр, Микола, Віктор, Андрій, Георгій, Петро* тощо. Так, антропонім *Макар*, що означає благословенний, щасливий, за давньогрецькою міфологією, одне з імен Зевса (Макаріос). Імена жінок можуть позначати «чистоту», «витонченість», «привабливість», «ніжність» (*Людмила, Божена, Мирослава*), а також часто містять назви квітів, що символізують чарівність і жіночу красу: *Розалія, Жасмін, Лілія, Ліана* тощо.

Аналізуючи гендерну мовну маркованість, доцільно звертатися до паремій і фразеологізмів, оскільки вони є вельми показовими з погляду культурних стереотипів, зафіксованих у мові¹⁹. Наприклад: *Хазяйка в дому – покрива всьому; Мужик забагатів як загорбатів; Старого парубка женити – як старе м'ясо варити* тощо. Гендерні стереотипи репрезентують й антропонімі найменування: *Хапай, Петре, поки тепле; Збагатів Кіндрат – забув, де його брат; Як не як, А Хома ніяк; Наша Федора то шиє, то поре* тощо.

Елемент гендерної культури у пареміях, як правило, може бути виражений експліцитно – і в плані вираження, і в плані змісту (*Цікавій Варварі носа відірвали; Шукає Хима Юхима, а Юхим біля неї* тощо), та імпліцитно, тобто фіксуватися в плані змісту, але бути відсутнім у плані вираження (*Радуйся вельми, бо вже перед дверми! Хто любить піч, тому ворог Січ* тощо). Аналіз гендерно маркованих паремій української мови дозволив встановити, що в прислів'ях і приказках домінує андроцентричний погляд: переважно відображено стереотип домінування чоловіка в суспільстві, в якому він займає чільне місце.

Дослідники виділяють й інші засоби мовного конструювання гендеру. У цих випадках задіюються, як слушно наголошує Є.С.Гриценко, внутрішньомовні механізми, типу, «синтаксична організація речень, граматична форма предикатів (стан, модальність), вибір транзитивності, когнітивні метафори, стилізація та ін.»²⁰. Гендер, як вважає дослідниця, може також відтворюватися за допомогою різних асоціацій, які авторка диференціює за суміжністю та за подібністю.

До невербальних засобів створення гендеру входять малюнки з неоднаковою представленістю осіб різної статі та їх неоднаковим соціальним і професійним статусом. Так, наприклад, у китайській мові гендерна асиметрія проявляється на рівні структури писемного знака – логограми. Для позначення статевої належності використовується логограма чоловіка або логограма жінки. Як свідчить матеріал, гендерні системи української мови асиметричні у такий спосіб, що все «чоловіче / маскулінне» вважається значущим і домінантним, а все «жіноче / фемінне» – вторинним, підпорядкованим, незначним з соціальної позиції.

Висновки. Дослідження репрезентації гендеру в усіх сферах життя залишається актуальним. Додаткових наукових розвідок потребує проблема обрання мовних засобів маркування гендерної культури в системі всіх ярусів мови, зокрема словотвірному, фонетичному та фразеологічному.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Васильева И.Б. Проблемы гендерных исследований в лингвистике. *Когнитивный подход к изучению языковых явлений: мат-лы. науч. конф. молодых ученых факультета романо-германской филологии КГУ*. Калининград: изд-во КГУ, 2000. С. 21-25.

Варданян О.А. К вопросу о гендерной природе поэтических текстов. *Гендер: язык, культура, коммуникация*: сб. докл. Третьей международной конф., 27-28 ноя. 2003г.

¹⁹ Кирилина А. В. Гендерные исследования в лингвистике и теории коммуникации: учеб. пособие. М., 2004. С. 86.

²⁰ Гриценко Е.С. Язык. Гендер. Дискурс. Нижний Новгород: Издательство ННГУ им. Н.И. Лобачевского, 2005. С. 245.

Москва: МГУ, 2003. С. 26-27.

Бондаренко О.С. Концепти «чоловік» і «жінка» в українській та англійській мовній картині світу. Автореф дис. канд. філол наук. Донецьк, 2005. 19 с.

Гриценко Е.С. Язык. Гендер. Дискурс. Нижний Новгород: Издательство ННГУ им. Н.И. Лобачевского, 2005. 237 с.

Горошко Е. И., Кирилина А. В. Гендерные исследования в лингвистике сегодня. *Гендерные исследования*. Харьков, 1999. № 2. С. 234-241.

Зыкова И.В. Способы конструирования гендера в английской фразеологии. М.: Едиториал УРСС, 2003. 232 с.

Николаева Т. М. От звука к тексту. М., 2000. С. 15.

Кавинкина И.Н. Проявление гендера в речевом поведении носителей русского языка: URL: http://ebooks.grsu.by/kavinkina_gender/index.htm.

Кирилина А. В. Гендер: язык, культура, коммуникация: *доклады второй междунар. конф.* М., 2002. С. 32-47.

Кирилина А. В. Гендерные исследования в лингвистике и теории коммуникации: учеб. пособие. М., 2004. С. 86.

Комиссарова О.В. Фразеологический фонд русского языка: способы маркирования гендерных отношений. *Язык и культура*, 2010. №2 (10). С. 22-27.

Маслова Ю. П. Мовна реперзентація гендеру. *Наукові записки*. Серія Філологічна. Острого: Вид-во НаУОстрозька академія, 2009. Вип.12.С. 224-233.

Сукаленко Т.М. Метафоричне вираження концепту «жінка» в українській мові. Автореф. дис. канд. філол. наук. К., 2009. 23 с.

Ставицька Л.О. Актуальні проблеми сучасної української гендерної лінгвістики. URL: <http://linguistics.kiev.ua/1.html>.

Черных О.Ю. Семиотические средства конструирования гендера в педагогическом дискурсе: автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.19. Моск. гор. пед. Ун-т. Москва: [б.и.], 2012. 25 с.

REFERENCES

Bondarenko O.S. (2005). Kontsepty «chолоvik» i «zhinka» v ukrainskii ta anhliiskii movnii kartyni svitu. Avtoref dys. kand. filol nauk. [The concept of «chолоvik» and «zhinka» in the Ukrainian and English modern paintings. Abstract dis. Cand. philol of sciences.]. Donetsk. 19 s. [in Ukrainian].

Chernykh O.Iu. (2012). Semyotycheskiye sredstva konstruyrovaniya hendera v pedahohycheskom dyskurse: avtoref. dys. kand. fylol. nauk: 10.02.19. [Semiotic means of constructing gender in pedagogical discourse: author's ref. dis. Cand. philol. Science: 10.02.19]. Mosk. hor. ped. Un-t. Moskva: [b.y.]. 25 s. [in Russian].

Horoshko E. Y., Kyrylyna A. V. (1999). Hendernye yssledovaniya v lynchvystyke sehodnia. *Hendernye yssledovaniya*. Kharkov. № 2. S. 234-241. [in Russian].

Hrytsenko E.S. (2005). Yazyk. Hender. Dyskurs. [Language. Gender. Discourse]. Nyzhnyi Novhorod: Yzdatelstvo NNHU ym. N.Y. Lobachevskoho. 237 s. [in Russian].

Kavynkina Y.N. Proiavlennye hendera v rechevom povedenyy nosytelei russkoho yazyka. [Manifestation of gender in the speech behavior of Russian speakers]. URL: http://ebooks.grsu.by/kavinkina_gender/index.htm. [in Russian].

Komyssarova O.V. (2010). Frazеологический фонд русского языка: sposoby markyrovaniya hendernykh otnoshenyi. [Phraseological fund of the Russian language: ways of marking gender relations]. *Yazyk y kultura*. [Language and culture]. №2 (10). S. 22-27. [in Russian].

Kyrylyna A. V. (2002). Hender: yazyk, kultura, kommunykatsiya: doklady vtoroi mezhdunar. konf. [Gender: language, culture, communication: reports of the second international. conf]. M. S. 32-47. [in Russian].

Kyrylyna A. V. (2004). *Hendernye yssledovaniya v lynchvystyke y teoryy kommunykatsyy: ucheb. posobyе*. [Gender research in linguistics and communication theory: textbook. allowance]. M. S. 86. [in Russian].

Maslova Yu. P. (2009). *Movna reperzentatsiia henderu*. [Linguistic representation of gender]. *Naukovi zapysky. Seriia Filolohichna*. [Proceedings. Philological series]. Ostroh: Vyd-vo NaUOstrozka akademiia. Vyp.12. S. 224-233. [in Ukrainian].

Nykolaeva T. M. (2000). *Ot zvuka k tekstu*. [From sound to text]. M. S. 15. [in Russian].

Stavytska L.O. *Aktualni problemy suchasnoi ukrainskoi hendernoї lynchvistyky*. [Actual problems of modern Ukrainian gender linguistics]. URL: <http://linguistics.kiev.ua/1.html>. [in Ukrainian].

Sukalenko T.M. (2009). *Metaforychne vyrazhennia kontseptu «zhinka» v ukrainskii movi*. Avtoref. dys. kand. filol. nauk. [Metaphorical expression of the concept of «woman» in the Ukrainian language. Author's ref. dis. Cand. philol. Science]. K. 23 s. [in Ukrainian].

Vardanian O.A. (2003). *K voprosu o hendernoї pryrode poetycheskykh tekstov*. [On the question of the gender nature of poetic texts]. *Hender: yazyk, kultura, kommunykatsiia: sb. dokl. Tretei mezhdunarodnoi konf.* [Gender: language, culture, communication: collection of articles. report Third International Conference]. 27-28 noia. 2003h. Moskva: MHU. S. 26-27. [in Russian].

Vasyleva Y.B. (2000). *Problemy hendernykh yssledovanyi v lynchvystyke*. [Problems of Gender Studies in Linguistics]. *Kohnytyvnyi podkhod k yzucheniiu yazykovykh yavlenyi: mat-ly. nauch. konf. molodykh uchenykh fakulteta romano-hermanskoi fylolohy KHU*. [Cognitive approach to the study of linguistic phenomena: materials. scientific. conf. young scientists of the Faculty of Romance and Germanic Philology of KSU]. Kalynynhrad: yzd-vo KHU. S. 21-25. [in Russian].

Zykova Y.V. (2003). *Sposoby konstruyrovaniya hendera v anhlyiskoi frazeolohyy*. [Methods of constructing gender in English phraseology]. M.: Edytoryal URSS. 232 s. [in Russian].

Topchy L. Gender perspective in linguistics.

The article deals with the linguo-philosophical category "Gender", which is interpreted and as a social gender, and as a verbalized phenomenon of culture, and as a set of not natural, namely social representations. It is noted that the urgency of the study is due to the general direction of modern linguistic studies for the identification and analysis of linguistic phenomena, according to the representation of gender culture, with the detection of gender stratification tools at all language levels. It has been found that gender issues are conducted in certain directions of linguistic research: sociolinguistic, psycholinguistic, cross-cultural and linguistic cultural. Modern science recognizes that gender hierarchy and gender-based behavior patterns are formed under the influence of institutions of cultural traditions and social control.

Language markers of explication of male and female cultural concepts in paremias and phrases are revealed, since they are a vivid source of knowledge about the peculiarities of gender conceptualization in the minds of carriers, it is most fully represented by the cultural peculiarity of the people. The verbal means of creating gender are diverse. It is proved that for the expression of gender opposition, a person in the language are used as grammatical means and lexical. Among the means of grammatical marking, the meaning of «Male» and «Women» central place belongs to the grammatical category of genus and anthroponyms. At the lexical level, the markers of social opposition articles are anthropometric lexes, lexemes-agents, lexemic symbols (bio – and zoomorphous), etc.

It has been recorded that the bulk of paremia correlates with men's gender, indicating androcentric view. It is summarized that gender is a model of social relations between a man and a woman, reflects in the language levels of the peculiarities of their correlation and is used to describe the social, cultural, psychological aspects of masculine in comparison with «femininal». The study of markers of gender opposition at certain speech levels is promising for further research on genderology.

Key words: gender, marker, phrases, masculinity, femininity, social, phenomenon.